

Корінна Г.О.

аспірант кафедри теорії та методик дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного університету
ім Павла Тичини
м. Умань, Україна

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО СТАТЕВО-РОЛЬОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. У статті розглядається актуальна проблема формування готовності майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах до статево-рольової соціалізації дошкільників. Автор здійснює концептуалізацію та аналіз сутності поняття «професійна підготовка» у педагогічній та психологічній науковій літературі. У статті подано результати наукових пошуків, що дозволило розкрити теоретичні аспекти сутності проблеми, виявити особливості професійної підготовки педагогів до роботи з дітьми в процесі їхньої статево-рольової соціалізації та визначити компоненти професійної готовності майбутніх педагогів у цій сфері.

Ключові слова: професійна підготовка, статево-рольова соціалізація, компоненти професійної компетенції.

Коринная А. О.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ К ПОЛОРОЛЕВОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ ДОШКОЛЬНИКОВ

Аннотація В статье рассматривается актуальная проблема формирования в высших учебных заведениях готовности будущих педагогов к полоролевой социализации дошкольников. Автор осуществляет концептуализацию и анализ сущности понятия «профессиональная подготовка» в педагогической и психологической научной литературе. В статье представлены результаты научных изысканий, что позволило раскрыть теоретические аспекты сущности проблемы, выявить особенности профессиональной подготовки педагогов к работе с детьми в процессе их поло-

ролевой социализации и определить компоненты профессиональной готовности будущих педагогов в этой сфере.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, поло-ролевая социализация, компоненты профессиональной компетенции.

Korinna Hanna.

FUTURE TEACHERS' TRAINING TO PRESCHOOLERS GENDER-ROLE SOCIALISATION

Annotation In the article the actual problem of formation in higher education of future teachers to gender-role socialization preschoolers. The author conceptualization and analysis of the essence of the concept of "training" in pedagogical and psychological scientific literature. The article presents the results of scientific research that has revealed the theoretical aspects of the problem, identify the characteristics of training teachers to work with children in the course of their gender-role socialization and identify components of professional competence of future teachers in this area.

Key words: training, gender-role socialization, components of professional competence.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення здійснюється переорієнтація системи сучасної освіти на формування соціально активної особистості, спроможної інтенсивно саморозвиватися, готової не тільки брати активну участь у житті суспільства, але й змінювати його. Динамічний розвиток системи вищої освіти спрямований на вдосконалення процесу професійної підготовки фахівців, які були б спроможними адаптуватися до швидкоплинних змін у професійній діяльності, самостійно поповнювати професійні знання, збагачувати власний професійний досвід, а відтак потребує інноваційного пошуку найвагоміших важелів впливу на покращення якості фахової підготовки майбутніх педагогів.

Якість і ефективність професійної діяльності педагога залежить від багатьох чинників, одним із яких є професійна готовність педагога, яка є

первинною і обов'язковою умовою і передумовою успішного виконання ним будь-якого виду діяльності. Як справедливо наголошує В. Кузь, «перехід до новітньої діяльнісної парадигми педагогічного процесу та широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій, потреба залучення вищої школи в систему неперервної освіти й глобальні мережі визначають завдання кардинальної професійної модернізації вітчизняної вищої освіти» [7, с. 34].

Проблему професійної підготовки досліджували вітчизняні вчені, які визначали пріоритетним завданням вищої освіти – підготовку фахівця нового рівня якості (В. Андрущенко, В. Бондарь, І. Зязюн, В. Кремінь, В. Кузь, А. Кузьмінський, Н. Ничкало, О. Мороз, О. Савченко, С. Сисоєва).

Науковці наголошують на тому, що професійна підготовка майбутнього педагога в сучасних умовах свідчить про розширення їх професійних компетенцій, що зумовлюється орієнтацією на нові пріоритети сучасності та актуальні тенденції розвитку освіти в Україні. Тому важливою особливістю у підготовці сучасного педагога є формування в нього готовності до виховання і розвитку дітей дошкільного віку в процесі їхньої статево-рольової соціалізації.

Формулювання мети статті та завдань. Метою статті є аналіз сутності поняття «професійна підготовка», виявлення особливостей статево-рольової соціалізації дітей дошкільного віку та визначення компонентів професійної готовності майбутніх педагогів до роботи з дошкільниками у процесі їхньої статево-рольової соціалізації.

Виклад основного матеріалу статті. Сучасний етап розвитку системи вищої освіти характеризується інноваційним пошуком найвагоміших важелів впливу на покращення якості фахової підготовки майбутніх педагогів.

Розглядаючи якість вищої освіти, як її збалансовану відповідність різноманітним потребам, меті, вимогам, нормам, умовам, Ю. Лігум визначає такі складові якісної освіти:

- освітнє середовище – здорове, безпечне, забезпечене ресурсами й

сприятливими умовами;

- зміст освіти, який відображено у відповідних навчальних програмах і матеріалах для опанування базових знань, набуття вмінь і навичок;
- початковий процес, спрямований на розвиток і формування особистості;
- результати, які охоплюють знання, вміння та особистісну позицію й пов'язані з національними завданнями в галузі освіти [8, с. 23].

Для розкриття сутності поняття «професійна підготовка» слід звернутися, насамперед до словникових джерел, які по-різному його трактують і конкретизують зміст професійної підготовки педагогічних кадрів під час їхнього навчання у вищій школі.

Професійна підготовка – сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної праці за обраною професією [3, с. 262].

Підготовка професійна – здобуття майбутнім фахівцем кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю [5, с. 193].

Професійна підготовка – це сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної праці за обраною професією [4, с. 262].

Отже, професійна підготовка – це процес активного засвоєння студентами знань, умінь і навичок відповідного напрямку, а також це система різноманітних заходів, зорієнтованих на особистісний розвиток студента, де результатом виступає готовність до виконання своїх професійних обов'язків.

Слід зазначити, що професійна підготовка студентів у вищій школі базується на ефективній побудові навчального процесу, забезпечуючи поступову трансформацію пізнавальної діяльності майбутніх фахівців у професійно спрямовану. Готовність майбутнього фахівця до професійної діяльності оцінюється не лише результативністю професійного становлення, але й ефективністю його особистісного зростання. «Для молоді навчання – її основний вид трудової діяльності, коли формується потреба оволодівати

вміннями самостійно вдосконалювати і, як визначено стратегією освіти, робити це так, щоб було цікаво розвиватися далі відповідно до своїх потреб» – стверджує В. Кузь [7, с. 33].

Підготовка майбутнього фахівця у вищій школі реалізується у педагогічному процесі, що як відкрита, динамічна та саморозвивальна система (цілісне утворення) містить такі складові компоненти:

- зміст підготовки відповідно до цілей, конкретних завдань та специфіки професійної кваліфікації цієї підготовки (зміст підготовки розглядається як мета та результат фахової підготовки у відповідності до освітньо-кваліфікаційного рівня);
- педагог як конструктор та організатор процесу навчання, розвитку і виховання майбутнього фахівця;
- педагогічний інструментарій – методи, прийоми, засоби навчальної взаємодії, організаційні форми навчання;
- суб'єкт навчання як активний учасник навчальної діяльності, результатом якої є особистісне оволодіння професійним досвідом та вміння його творчо застосовувати у майбутній діяльності [2].

В аспекті вказаного, варто наголосити на такому важливому компоненті професійної підготовки майбутніх педагогів як оволодіння ними основами соціалізації особистості, що сприяє формуванню світоглядних орієнтацій, вироблення власної життєвої філософії, самоідентифікації і самореалізації в професійній сфері. При цьому важливо, щоб майбутні педагоги були обізнані з питаннями статево-рольової соціалізації особистості загалом та дитини дошкільного віку, зокрема. Також слід наголосити, що статево-рольова соціалізація охоплює широке коло проблем, в основі вираження яких лежать такі принципи:

- 1) статево-рольова поведінка – це не біологічне, а соціальне явище;
- 2) статево-рольова поведінка і установки індивідів зумовлені соціонормативною культурою суспільства;

3) статево-рольова поведінка, з одного боку, зумовлена біологічною природою людини, а з другого детермінована логікою культури як системного цілого;

4) статево-рольова поведінка індивідів різних суспільств і культур має багато спільного, проте вона різноманітна, історично мінлива і звідси впливає необхідність її порівняльно-історичного аналізу;

5) різні соціальні групи і верства одного й того ж суспільства можуть істотно відрізнитись за своїми установками і поведінкою, а тому існують чисельні статеві, вікові, етнічні і інші гендерно-рольові культури;

6) окремі елементи гендерної культури пов'язані з більш загальними соціокультурними явищами (гендерна культура пов'язана з загальною культурою). Це правильно не тільки щодо певних норм культури поведінки, але й поведінки окремих індивідів, яку можна зрозуміти тільки у зв'язку з їх конкретною соціальною належністю, статусно-рольовими характеристиками і та. ін. [9, с. 324].

Зауважимо, що процес статево-рольової соціалізації починається з раннього дитинства, продовжується довгі роки і проходить стадійно; він триває до тих пір, поки триває соціальне пізнання дитиною її оточення, спілкування з людьми різної статі, соціальна активність, а в результаті формуються нові гендерні особливості, яких потребує життя особистості в соціумі [8, с. 324].

Розглядаючи проблему статево-рольової соціалізації дошкільників, А. Аблітарова визначила це поняття як процес «засвоєння особистістю соціокультурних цінностей, що зумовлюють більшість наявних особливостей статево-рольової поведінки» [1, с. 7].

Враховуючи важливість статево-рольової соціалізації дітей дошкільного віку, В. Романова пропонує педагогам зважати на такі чинники статево-рольової соціалізації дітей дошкільного віку: гендерні настанови; культурні стереотипи мужності та жіночності; відмінні засоби виховання хлопчиків і дівчаток; специфічні види праці кожної статі; диференційовані чоловічі й

жіночі ролі. Аналізуючи сутність процесу статево-рольової соціалізації дошкільників, В. Романова виокремлює такі основні функції, як соціальна адаптація, яка означає сприйняття гендерних стереотипів, засвоєння гендерних цінностей, стандартизацію мовлення, жестів, символів, характерних для індивідів певної статі, формування відповідного гендерного типу особистості; енкультурація, що означає засвоєння традицій гендерної культури суспільства; інтерпретація особистості, що включає розвиток специфічної ієрархії мотивів, цінностей, інтересів, формування гендерної ідентичності, відповідності між психічною статтю і гендерною роллю, а також визначає три сфери статево-рольової соціалізації – поведінкову, сферу спілкування і сферу самосвідомості [10, с. 10].

Слід відзначити думку І. Ковальчук, яка розглядає процес статево-рольової соціалізації дітей дошкільного віку в двох аспектах: як процес і результат загального й психосексуального розвитку дівчинки/хлопчика відповідно до вікових особливостей дорослішання, зумовлений конкретними соціальними умовами; як процес розвитку особистості, індивідуальності дівчинки/хлопчика, дівчини/юнака в реальній життєдіяльності, що здійснюється у взаєминах з дорослими, ровесниками своєї й протилежної статі й самою собою – що й становить її сутнісну характеристику [6, с. 11].

Першою особливістю статево-рольової соціалізації дошкільників є пряма залежність процесу статево-рольової соціалізації від біологічної статі людини, яка визначає характер статево-рольової соціалізації людини як представника чоловічої чи жіночої статі. Сутнісною характеристикою цієї особливості є розуміння того, що серед відмінностей між представниками чоловічої й жіночої статі існують такі біологічно зумовлені статеві відмінності, які впливають на статево-рольову соціалізацію людини й роблять процес статево-рольової соціалізації хлопчиків/чоловіків відмінним від процесу статево-рольової соціалізації дівчаток/жінок.

Другою особливістю статево-рольової соціалізації дітей є зумовленість процесу статево-рольової соціалізації психосексуальною культурою суспільства, сутність якої полягає в розумінні процесів, що відбуваються в психосексуальній культурі сучасного суспільства, впливають на статево-рольову соціалізацію нового покоління й створюють зовсім інші, ніж були в їх попередників, умови для розвитку, особистісного становлення й удосконалення.

Третю особливість процесу статево-рольової соціалізації дітей дошкільного віку визначає його специфічна направленість на людські стосунки, де взаємини між чоловіком і жінкою мають абсолютну цінність, тобто, важливі самі по собі, а не як засіб для досягнення певної мети [6, с. 11].

Зважаючи на вищесказане, професійну підготовку майбутніх педагогів до статево-рольової соціалізації дітей дошкільного віку розглядаємо як складову частину загальної підготовки фахівців, яка передбачає обізнаність з процесом соціалізації особистості та особливостями статево-рольової соціалізації дітей дошкільного віку, а також вироблення практичних умінь врахування приналежності дитини до певної статі та організації такої роботи з дітьми у дошкільних навчальних закладах. Готовність педагога до виховання дітей дошкільного віку у процесі їхньої статево-рольової соціалізації визначаємо як цілісне особистісне утворення, що є результатом підготовки, регулятором здійснення педагогом професійної діяльності з дітьми в дошкільних навчальних закладах з педагогічно доцільної організації навчально-виховного процесу з врахуванням приналежності дитини до певної статі.

Компонентами професійної готовності майбутніх педагогів у цій сфері вважаємо такі:

- когнітивно-операційний – окреслює рівень знань студентів щодо особливостей статево-рольової соціалізації дошкільників, а також володіння теоретичними і прикладними знаннями змістової сутності понять «стать», «гендер», «соціалізація», «статево-рольова соціалізація»; уявленнями про

основні чинники статево-рольової соціалізації дитини в сучасному світі, а також про специфіку організації педагогічного процесу в групах дошкільних закладів, враховуючи відмінні особливості хлопчиків та дівчаток, їх індивідуальність;

- особистісно-мотиваційний – характеризується рівнем професійно-педагогічної мотивації майбутніх педагогів, яка спрямована на особистісно-орієнтовану взаємодію з дітьми в процесі їхньої статево-рольової соціалізації; особистісною готовністю майбутніх педагогів до професійного удосконалювання в галузі статево-рольової соціалізації особистості дитини, усвідомлення важливості статевої ідентифікації для подальшого становлення особистості, відкритість до нового, здатність до інновацій;

- креативно-діяльнісний – передбачає наявність творчого потенціалу, здатності студентів до саморозвитку; сформованість професійно-педагогічних умінь і навичок професійної діяльності майбутніх педагогів, оволодіння технологією супроводу дітей, враховуючи статево-рольову приналежність кожної, вміння впроваджувати гендерний підхід у педагогічний процес дошкільного навчального закладу, наявність комунікативних, організаторських умінь.

Таким чином, враховуючи важливість та складність процесу статево-рольової соціалізації дітей на етапі дошкільного дитинства, слід підкреслити, що професійна підготовка фахівців передбачає формування висококваліфікованих педагогів, зорієнтованих на формування гармонійної особистості дитини, вільної від гендерних стереотипів, готової увійти в нову соціальну систему взаємовідносин відповідно до її можливостей та нової соціальної ситуації розвитку. Аналіз сучасних наукових досліджень та практики професійної підготовки майбутніх педагогів дозволяє дійти висновку про необхідність їхньої підготовки до виховання дітей у процесі їхньої статево-рольової соціалізації, яка займає одне з першочергових місць в системі педагогічної освіти.

Висновки. Узагальнення результатів дослідження дозволяє зрозуміти той факт, що майбутній педагог має вдосконалювати в собі позитивні особистісні якості, оволодівати практичними вміннями та навичками щодо процесу статево-рольової соціалізації, адже це є передумовою ефективної реалізації професійних функцій фахівця педагогічної сфери. Успішність здійснення професійної підготовки майбутнього педагога до виховання дітей дошкільного віку в процесі їхньої статево-рольової соціалізації залежить від оптимальності визначення системи поглядів на процес підготовки, на основі врахування змін стратегічних цілей професійної готовності та закономірностей побудови навчального процесу у вищому навчальному закладі.

Проведений аналіз не повністю розкриває сутність професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми в процесі їхньої статево-рольової соціалізації, тому важливим для розробки є питання визначення критеріїв, показників та характеристики рівнів такої готовності майбутніх педагогів, що становить **перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.**

Список використаних джерел

1. Аблітарова А. Р. Особливості статево-рольової соціалізації дошкільників різних етнічних груп: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / А. Р. Аблітарова. – К., 2010. – 23 с.
2. Богініч О. Л. Шляхи вдосконалення системи підготовки фахівців дошкільної освіти [Електронний ресурс] / О.Л. Богініч // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. – 2008. – Вип. 1. – Режим доступу до журн.: http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n1_2008_st_9/
3. Вишнякова С. М. Профессиональное образование: словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / С. М. Вишнякова. М: НМЦ СПО, 1999. – 538 с.

4. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
5. Дошкільна освіта: словник-довідник: понад 1000 термінів, понять та назв / упор. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. – Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2010. – 324 с. – Бібліогр.: с. 5-7. – («Словники»).
6. Ковальчук І. А. Формування готовності майбутніх педагогів до статевої ролі соціалізації учнів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / І. А. Ковальчук. – Л., 2004 – 28 с.
7. Кузь В. Г. Нова освітня парадигма – нові освітні технології / В. Г. Кузь // Педагогіка і психологія: науково-теоретичний та інформаційний журнал Академії педагогічних наук України. – Київ: Педагогічна преса, – 2011. – № 2 (71). – С. 28-35.
8. Лігум Ю. С. Якість освіти і новітні технології навчання в контексті інтеграції в європейський освітній простір / Ю. С. Лігум // Педагогіка і психологія: Вісник НАПН України. – К.: Педагогічна преса. – 2011. – № 2 (71). – С. 22-28.
9. Москаленко В. В. Соціальна психологія. Підручник. Видання 2-ге виправлене та доповнене / В. В. Москаленко – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 688 с.
10. Романова В. Г. Особливості статевої ролі соціалізації підлітків: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.05 «Соціальна психологія» / В. Г. Романова. – К., 2002 – 25 с.

References:

1. Ablitarova A. R. Osoblyvosti statevorolovoi sotsializatsii doshkilnykh riznykh etnichnykh hrup: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.08 «Doshkilna pedahohika» / A. R. Ablitarova. – K., 2010. – 23 p.
2. Bohinich O. L. Shliakhy vdoskonalennia systemy pidhotovky fakhivtsiv doshkilnoi osvity [Elektronnyi resurs] / O.L. Bohinich // Pedahohichna nauka:

istoriia, teoriia, praktyka, tendentsii rozvytku. – 2008. – Vyp. 1. – Rezhym dostupu do zhurn.: http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n1_2008_st_9/

3. Vyshniakova S. M. Professyonalnoe obrazovanye: slovar. Kliuchevye ponyatiya, termyny, aktualnaia leksyka / S. M. Vyshniakova. M: NMTs SPO, 1999. – 538 p.

4. Honcharenko S. Ukrainyskiy pedahohichnyi slovnyk / S. Honcharenko. – K. : Lybid, 1997. – 376 p.

5. Doshkilna osvita: slovnyk-dovidnyk: ponad 1000 terminiv, poniat ta nazv / upor. K. L. Krutii, O. O. Funtikova. – Zaporizhzhia: TOV «LIPS» LTD, 2010. – 324 s. – Bibliohr.: P. 5-7. – («Slovnyky»).

6. Kovalchuk I. A. Formuvannia hotovnosti maibutnikh pedahohiv do statevorolovoi sotsializatsii uchniv: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 «Teoriia ta metodyka profesiinoi osvity» / I. A. Kovalchuk. – L., 2004 – 28 p.

7. Kuz V. H. Nova osvitnia paradyhma – novi osvitni tekhnolohii / V. H. Kuz // Pedahohika i psykholohiia: naukovo-teoretychnyi ta informatsiinyi zhurnal Akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy. – Kyiv: Pedahohichna presa, – 2011. – № 2 (71). – P. 28-35.

8. Lihum Yu. S. Yakist osvity i novitni tekhnolohii navchannia v konteksti intehratsii v yevropeyskyi osvitnii prostir / Yu. S. Lihum // Pedahohika i psykholohiia: Visnyk NAPN Ukrainy. – K.: Pedahohichna presa. – 2011. – № 2 (71). – P. 22-28.

9. Moskalenko V. V. Sotsialna psykholohiia. Pidruchnyk. Vydannia 2-he vypravlene ta dopovnene / V. V. Moskalenko – K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2008 – 688 p.

10. Romanova V. H. Osoblyvosti statevorolovoi sotsializatsii pidlitkiv: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. psykh. nauk: spets. 19.00.05 «Sotsialna psykholohiia» / V. H. Romanova. – K., 2002 – 25 p.